

บทบาทของพระสงฆ์กับการศึกษาสังคมสงเคราะห์ Monks' Role accordance with Studying Social Work

พระครูพิบูลย์พัฒนพิมล ปัญญาวโร (ทัศนรักษ์)¹

นิสิตดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹

Phrakhrupiboonphatthanapimol Panyawaro (Tasanurak)¹

Ph.d Student for Department Teaching Social Studies, Faculty of Education¹

Mahachulalongkornrajavidyalaya University¹

E-mail: wiboon3061@gmail.com.¹

บทคัดย่อ

บทบาทของพระสงฆ์กับการศึกษาสังคมสงเคราะห์ ก็เนื่องมาจากสถาบันพระพุทธศาสนานั้น เป็นสถาบันหลักที่สำคัญสถาบันหนึ่งของสังคมไทย ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน และดำรงตนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา มีพระสงฆ์เป็นผู้นำในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ พระสงฆ์จึงนับว่าเป็นพุทธบริษัทที่สำคัญในการรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงยั่งยืนถาวรถึงอนุชนรุ่นหลัง คณะสงฆ์จะไม่ปฏิรูปพระพุทธศาสนา เพราะหลักธรรมคำสอนนั้นดีที่สุดในแล้ว แต่เราจะปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 6 ด้าน+1 โดยมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ไทยกำหนดกรอบงานของการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาไว้ 6 ด้าน คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการเผยแผ่ 4) ด้านการสาธารณูปการ 5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และอีก 1 คือ การพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก

คำสำคัญ: บทบาท, พระสงฆ์, การศึกษาสงเคราะห์.

Abstract

Monks' Role accordance with Studying Social Work accordance with Buddhist Institute was the main point and important for Thai society continue and lasting. All the most of Thai population were Buddhism faith and respectful on Buddhist like their ancestors. Therefore, monks were been leadership for taking and teaching Buddha's speech for them. So that, monks were regarded to the important for disciples who treatment and propagation for Buddhism to be progressive and stable for next generation until nowadays. They were not

reforming the best Buddhist but should be reform some Buddhist activity 6 plus 1 part by committees' monks' organization which the top for Thai governor about Buddhist administrator by 6 parts as follow, 1) Government 2) Educational 3) Education for Housing 4) Propagation 5) Unities 6) Unity Housing then one more was Development center of Buddhmomtol for the Buddhist world.

Keywords: Monks' Role, Studying, Social Work.

1. บทนำ

เนื่องด้วยหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามุ่งเน้นไปสู่เวไนยบุคคลทุกหมู่เหล่าทุกระดับชั้น ไม่มีการแบ่งชนชั้นวรรณะใด ๆ งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ ถือได้ว่าเป็นงานที่เป็นพลังสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนกำลังคนผู้ที่จะเติบโตไปเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดียิ่งต่อการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา และเป็นงานที่มหาเถรสมาคมกำหนดให้พระสงฆ์ได้มีบทบาททำหน้าที่ช่วยเหลือและพัฒนาเด็กและเยาวชนในสังคมไทยผู้ที่ขาดความอบอุ่น ขาดความสมบูรณ์จากสังคมปฐมนุญ คือสถาบันครอบครัว รวมถึงความไม่พร้อมทางเศรษฐกิจฐานทางครอบครัว รวมถึงผลกระทบยามเกิดปัญหาภัยธรรมชาติ อุทกภัย อัคคีภัย วาตภัย หรือปัญหาสังคมคนไร้ที่พึ่ง ภาพบทบาทของพระสงฆ์ผู้ให้ที่พักพิงอบรมสั่งสอนและที่หิวยืนข้าวน้ำให้นั้น เป็นอีกงานหนึ่งที่คณะสงฆ์ทำไม่หยุด คณะสงฆ์โดยคณะกรรมการฝ่ายการศึกษาสงเคราะห์ และสาธารณสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม ได้ดำเนินการขับเคลื่อนงานการศึกษาสงเคราะห์และสาธารณสงเคราะห์ ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จากนโยบายสู่การปฏิบัติระดับจังหวัด เพื่อสื่อสารแนวทางการดำเนินงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ให้กับพระมหาเถรฯ ผู้เป็นประธานกรรมการฝ่ายการศึกษาสงเคราะห์ประจำจังหวัด นำไปดำเนินการให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์อย่างสูงสุด ด้วยหลักการปฏิบัติ 4 หลัก คือ 1. การศึกษาสงเคราะห์ 2. เกื้อกูล 3. พัฒนา 4. บูรณาการ

ในภาวะปกติ พระสงฆ์มีหน้าที่ธำรงตนเป็นแบบอย่าง และคอยให้คำปรึกษา รวมทั้งเป็นผู้นำในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทางที่ถูกที่ควร เห็นได้จากการที่พระสงฆ์เป็นผู้นำในการจัดการชุมชน จัดการป่า จัดการน้ำ และจัดการวัดให้เป็นศูนย์เรียนรู้ เป็นศูนย์ฝึกสัมมาชีพ เป็นต้น จึงนับได้ว่าพระสงฆ์มีส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศอีกทางหนึ่ง

นอกจากการสงเคราะห์ด้านการศึกษาแล้วสำหรับในภาวะวิกฤต ประเทศชาติมีสาธารณภัยเกิดขึ้น คณะสงฆ์เป็นองค์กรที่สำคัญในการประสานทรัพยากรของสาธุชน สนับสนุนภาครัฐในการเข้าไปช่วยเหลือเกื้อกูลบรรเทาความทุกข์ทรมาน ด้วยวัตถุสิ่งของจำเป็นเบื้องต้น ที่สำคัญคือ พระสงฆ์สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมช่วยบรรเทาทุกข์ทางใจ โดยการนำหลักธรรมไปประทับประคองจิตใจให้ผู้ประสบภัยก้าวพ้นภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้น

ภายใต้วิสัยทัศน์ “พระพุทธศาสนามั่นคง พุทธศาสนิกชนดำรงคุณธรรม นำสังคมมีสุข” (กรมการศาสนา, 2552: 20)

2. หน้าที่ของพระสงฆ์กับการศึกษาสงเคราะห์

พระสงฆ์ คือ หมู่สาวกผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า. ในทางรัฐศาสตร์ พระสงฆ์หรือองค์การทางศาสนาเป็นกลุ่มทางสังคม ที่มีวัตถุประสงค์ทางการเมือง (รวมด้วย) คือ ให้รัฐบาลช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของคณะสงฆ์และมีนโยบายการพัฒนาคณะสงฆ์ / พระพุทธศาสนา

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องแห่งปัจจุบันสมัยที่ทุกคนควรเข้าไปเกี่ยวข้อง บางคนที่มีความคิดล้าหน้ามองว่า พระสงฆ์ไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และการเรียกร้องสิทธิของคณะบุคคลเท่าที่ควรจะเป็น โดยเหตุนี้ พระสงฆ์จึงคงเหลือบทบาทหรือพันธกิจอยู่เพียง 2 บ และ 2 ส คือ บ = บิณฑบาต บ = บังสุกุล และ ส = สังฆทาน และ ส = สวดมนต์ ซึ่งเป็นเรื่องกิจวัตรและกิจกรรมทางพิธีกรรม โดยไม่ได้ใส่ใจต่อทุกขของสังคมรอบด้าน

หน้าที่ของพระสงฆ์ มีทั้งหน้าที่หลักและหน้าที่รอง ซึ่งล้วนแต่เป็นกิจที่พระสงฆ์ไม่อาจเลี่ยงได้ การจะปฏิบัติกิจใด ๆ ก็ตามต้องไม่ละเลยการประพฤติในส่วนที่เรียกว่า “พรหมจรรย์” ซึ่งเป็นความประพฤติเพื่อความประเสริฐ เพื่อบรรลุถึงความสิ้นกิเลส โดยประพฤติให้เป็นไปตามพุทธบัญญัติและต้องเอื้อเพื่อ ไม่ละเมิดพุทธอาณัติอันเป็นข้อห้ามมิให้ประพฤติ หรือเรียกว่าประพฤติให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย ซึ่งถือว่าหน้าที่นั้นเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ เพราะพระธรรมวินัยนี้เป็นหน้าที่หลักการของพระพุทธศาสนาได้ทั้งหมด จึงถือได้ว่าการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเป็นหน้าที่แรกของสงฆ์ในพระพุทธศาสนา และเป็นหลักข้อกำกับควบคุมการกระทำหน้าที่อื่น ๆ ได้ทั้งหมดของพระสงฆ์ ซึ่งหน้าที่ที่สำคัญนั้นมี 4 ประการ ได้แก่

1. หน้าที่ในการศึกษาธรรม
2. หน้าที่ในการปฏิบัติธรรม
3. หน้าที่ในการเผยแผ่ธรรม
4. หน้าที่ในการรักษาธรรม

ปัจจุบันบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยมีบทบาทกว้างขวางมากยิ่งขึ้นทั้ง ด้านสาธารณะสงเคราะห์, ด้านส่งเสริมการศึกษา, ด้านการเผยแผ่, บทบาทแต่ละอย่างล้วนสัมพันธ์กับวิถีชีวิตการเป็นอยู่ของประชาชนแทบทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นในอดีตบทบาทพระสงฆ์ไทยอย่างน้อยทำหน้าที่ 3 ประการคือ หนึ่ง อบรมสั่งสอนและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้กับประชาชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน สอง บทบาทในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้าน และ สาม มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างชุมชนหมู่บ้านกับภาครัฐ หรือที่เรียกตามหลักสัทธรรมปฏิรูป มี 3 ประการ ได้แก่

ประการที่ 1 คือปริยัติ - ศึกษาเรียนรู้ด้วยการฟัง ธรรมะ ทั้ง พระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม

ประการที่ 2 คือปฏิบัติ - นำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาทำจริง ให้เกิดประสบการณ์

ประการที่ 3 คือ ปฏิเวธ - เมื่อปฏิบัติถูก ปฏิบัติตรง ปฏิบัติสมควรแก่ธรรม ย่อมได้รับผลคือ ความหลุดพ้น

ปัจจุบันบทบาทเหล่านี้ของพระภิกษุสงฆ์ ของเจ้าอาวาสแทบไม่มีให้เห็นแล้ว เนื่องจากภาครัฐ “เข้ามา มีบทบาท” แทบทั้งสิ้นซึ่งชาวพุทธต่างเข้าใจและได้สัมผัสมาตั้งแต่บรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่นสืบเนื่องต่อ ๆ กันไป แต่อาจจะมีผู้อ่านบางท่านที่ไม่มีพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาเลย คงอยากรู้ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงวาง “ฐานะหรือหน้าที่” สำหรับพระภิกษุไว้อย่างไรบ้าง

ในพระสูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสแนะแก่พระภิกษุชื่อ มหาปาละ เมื่อถามถึงฐานะในพระพุทธศาสนามีได้อย่างไร

“ภิกษุ ฐานะมี 2 อย่าง คือ คณัฏฐะ (กบ) วิปัสสนาฐานะ เท่านั้น” พระมหาปาละทูลถามว่า “พระเจ้าข้า ก็คณัฏฐะเป็นอย่างไร วิปัสสนาฐานะเป็นอย่างไร” ฐานะนี้ คือ การเรียนนิกายหนึ่งก็ดี สองนิกายก็ดี จบพุทธวจนะ คือพระไตรปิฎกก็ดี ตามสมควรแก่ปัญญาของตนแล้วทรงไว้ กล่าวบอก พุทธวจนะนั้น ชื่อว่าคณัฏฐะ. ส่วนการเริ่มตั้งความสิ้นและความเสื่อมไว้ในอรรถภาพ ยังวิปัสสนาให้เจริญ ด้วยอำนาจแห่งการติดต่อแล้ว ถือเอาพระอรหัตของภิกษุผู้มีความประพฤติกเล็ดคล่อง ยินดียิ่งแล้วในเสนาสนะอันสงัด ชื่อว่าวิปัสสนาฐานะ. และพระมหาปาละก็ทูลตอบว่า พระเจ้าข้า ข้าพระองค์บวชแล้วแต่เมื่อแก่ ไม่สามารถจะบำเพ็ญคณัฏฐะให้บริบูรณ์ได้ แต่จักบำเพ็ญวิปัสสนาฐานะให้บริบูรณ์ ขอพระองค์ตรัสบอกพระกรรมฐานแก่ข้าพระองค์เถิด..” ดังนี้เป็นอาทิ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 12)

แนวทางนี้เป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับคณะสงฆ์ไทยยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติสืบ ๆ ต่อกันมา แต่ทั้งนี้ ทั้งนั้นก่อนที่พระมหาปาละ จะทูลถามฐานะในพระพุทธศาสนาแก่พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ท่านอยู่ในสำนักพระอาจารย์และอุปัชฌาย์ครบ 5 พรรษาแล้ว หมายความว่า พระภิกษุรูปใดก็ดี เมื่อบวชแล้วจะต้องศึกษาเล่าเรียนพื้นฐานอย่างน้อย 5 พรรษาในสำนักพระอุปัชฌาย์ ปัจจุบันแนวทางนี้คณะสงฆ์ไทยก็ยังยึดอยู่ คือ พระภิกษুবวชใหม่ หากจะไปอยู่วัดอื่นหรือแยกตัวออกไปอย่างน้อยจะต้องอยู่ในวัดพระอุปัชฌาย์หรืออยู่ตามวัดในสายตาพระอุปัชฌาย์ 5 พรรษา แต่ตอนหลังก็อาจ อะลุ่มอล่วยบ้าง

และในระหว่างบวช 5 พรรษาก็เรียนหนังสือเพื่อเป็นฐานในการปฏิบัติเป็นปกติ และมีใช้เรียนหนังสือเพียงอย่างเดียว พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ยังวางหลักการปฏิบัติกิจวัตรของพระภิกษุไว้อีก 10 ประการ คือ 1. ลงอุโบสถ 2. บิณฑบาตเลี้ยงชีพ 3. สวดมนต์ไหว้พระ 4. กวาดอาวาสวิหารลานพระเจดีย์ 5. รักษาผ้าครอง 6. อยู่ปริวาสกรรม 7. โกนผมปลงหนวดตัดเล็บ 8. ศึกษาสิกขาบทและปฏิบัติพระอาจารย์ 9. เสดนาบัติ 10. พิจารณาปัจจุเวกขณะทั้ง 4 เป็นต้น

สำหรับหน้าที่ของฆราวาส ที่ควรปฏิบัติต่อพระภิกษุ หลัก ๆ ก็คือสนับสนุนให้พระท่านมีกำลังกาย กำลังใจ ในการศึกษาปฏิบัติธรรม ส่งเสริมให้ท่านศึกษาเล่าเรียนด้วยการถวายทุนการศึกษาบ้าง ถวายหนังสือ บ้าง ถวายอาหารการฉัน ดังนี้ เป็นต้น

สังคมไทยมีรากฐานและจิตวิญญาณมาจากพระพุทธศาสนา สังคมไทยในอดีตอยู่ร่วมกันด้วยความ ปรองดองเป็นสุขที่นานาชาติยกย่องยอมรับ ให้เป็นประเทศหนึ่งที่มีพลเมืองมีความสุขที่สุดในโลก เป็นดินแดนที่มี แต่รอยยิ้ม เป็นสยามเมืองยิ้ม ปัจจุบันร่องรอยเหล่านี้แม้จะเลือนลางลง แต่ก็ยังไม่สายที่จะกอบกู้กลับมา อัน ไหนที่มีใจของเรา เราคว่ำ เรามาดัดแปลงให้เป็นของเรา มันก็ไม่เนียน มันก็ไม่เหมือนของเดิมอยู่ดี วัฒนธรรม ประเพณีในพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งมีค่า เราต้องร่วมกันฟื้นฟูและส่งเสริมให้อยู่คู่กับสังคมไทยตราบนานเท่า นาน

3. บทบาทพระสงฆ์กับการจัดการศึกษาสงเคราะห์เชิงทฤษฎีการสอน

นอกจากพุทธวิธีทางพระพุทธศาสนาแล้ว พระสงฆ์ต้องปรับวิธีให้สอดคล้องกับกาลสมัยของสังคมให้ กลมกลืน เช่น ในการเรียนการสอนนั้นมักจะเน้นความสามารถของสมอง ในด้านของการใช้ภาษา การใช้ทักษะ ทางคณิตศาสตร์ และการคิดเชิงเหตุผล ซึ่งทำให้นักเรียนไม่ สามารถพัฒนา ความสามารถได้เท่าที่ควร ยกตัวอย่างนักเรียนบางคน มีความสามารถหลายด้าน เช่น ศิลปะ ดนตรี หรืออื่น ๆ แต่กลับต้องเรียน วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ที่ไม่ ชอบ เมื่อผลการเรียนไม่ดี ผู้ปกครอง ครู เข้าใจว่า “เด็กโง่,” แต่ความจริงถ้า พัฒนาให้ถูกด้าน นักเรียนคนนั้นอาจจะมีความสามารถมากกว่า ที่เห็นทั่วไป เพื่อเป็นการตอบโจทยนี้ “ทฤษฎี การสอนแบบพหุปัญญา” (Multiple Intelligence) จึงถือกำเนิดขึ้นมาในวงการการศึกษา

พงษ์ศักดิ์ แป้นแก้ว ได้อธิบายเขาวงกตปัญญาซึ่ง การ์ดเนอร์ได้เสนอไว้ 8 ด้าน อย่างละเอียดดังนี้

- (1) สติปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence)
- (2) สติปัญญาในการใช้เหตุผลเชิงตรรกะและคณิตศาสตร์ (Logical Mathematical Intelligence)
- (3) สติปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ (Bodily Kinesthetic Intelligence)
- (4) สติปัญญาด้านการมองเห็นและมิติสัมพันธ์ (Visual/Spatial Intelligence)
- (5) สติปัญญาด้านดนตรี (Musical Intelligence)
- (6) สติปัญญาด้านการเข้ากับผู้อื่น (Interpersonal Intelligence)
- (7) สติปัญญาด้านการรู้จักและเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence)
- (8) สติปัญญาด้านการเป็นนักธรรมชาติวิทยา (Nationalism Intelligence)

กานเย์ อธิบายว่า ปรากฏการณ์เรียนรู้มีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ

- 1) ผลการเรียนรู้หรือความสามารถด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ ซึ่งมีอยู่ 5 ประเภท คือ

(1) ทักษะทางปัญญา (Intellectual skill) ซึ่งประกอบด้วยการจำแนกแยกแยะ การสร้าง ความคิดรวบยอด การสร้างกฎ การสร้างกระบวนการหรือกฎขั้นสูง

- (2) กลวิธีในการเรียนรู้ (Cognitive strategy)
- (3) ภาษาหรือคำพูด (Verbal information)
- (4) ทักษะการเคลื่อนไหว (Motor skills)
- (5) และเจตคติ (Attitude)

2) กระบวนการเรียนรู้และจดจำของมนุษย์ มนุษย์มีกระบวนการจัดกระทำข้อมูลในสมอง ซึ่งมนุษย์จะอาศัยข้อมูลที่สะสมไว้มาพิจารณาเลือกจัดกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และในขณะที่กระบวนการจัดกระทำข้อมูลภายในสมองกำลังเกิดขึ้น เหตุการณ์ภายนอกร่างกายมนุษย์มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมหรือการยับยั้งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในได้ ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอน กานเยจึงได้เสนอแนะว่า ควรมีการจัดสภาพการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับการเรียนรู้แต่ละประเภท ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ภายในสมอง โดยการจัดสภาพภายนอกให้เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ภายในของผู้เรียน (สุดา ไบแย้ม, 2551 : 15)

วัตถุประสงค์ของรูปแบบเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาสาระต่าง ๆ ได้อย่างดี รวดเร็ว และสามารถจดจำสิ่งที่เรียนได้นาน กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบกานเย ประกอบด้วย การดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอนรวม 6 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การกระตุ้นและดึงดูดความสนใจของผู้เรียน เป็นการช่วยให้ผู้เรียนสามารถรับสิ่งเร้า หรือสิ่งที่จะเรียนรู้ได้ดี ขั้นที่ 2 การแจ้งวัตถุประสงค์ของบทเรียนให้ผู้เรียนทราบ เป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้รับความคาดหวังขั้นที่ 3 การกระตุ้นให้ระลึกถึงความรู้เดิมเป็นการช่วยให้ผู้เรียนดึงข้อมูลเดิมที่อยู่ในหน่วยความจำระยะยาวให้มาอยู่ในหน่วยความจำเพื่อใช้งาน (Working memory) ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมในการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม ขั้นที่ 4 การนำเสนอสิ่งเร้าหรือเนื้อหาสาระใหม่ ผู้สอนควรจัดสิ่งเร้าให้ผู้เรียนเห็นลักษณะสำคัญของสิ่งเร้านั้นอย่าง ชัดเจน เพื่อความสะดวกในการเลือกรับรู้ของผู้เรียน ขั้นที่ 5 การให้แนวการเรียนรู้ หรือการจัดระบบข้อมูลให้มีความหมาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจกับสาระที่เรียนได้ง่ายและเร็วขึ้นขั้นที่ 6 การกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความสามารถ เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสตอบสนองต่อสิ่งเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้น และสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้ไปสู่สถานการณ์อื่น ๆ ได้เนื่องจากการเรียนการสอนตามรูปแบบนี้ จัดขึ้นให้ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และจดจำของมนุษย์ ดังนั้น ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้สาระที่นำเสนอได้อย่างดี รวดเร็วและจดจำสิ่งที่เรียนได้นานให้โอกาสผู้เรียนได้มีการฝึกฝนอย่างพอเพียงและในสถานการณ์ที่หลากหลาย

4. บทบาทพระสงฆ์กับลักษณะของการจัดการเรียนการสอน

พระสงฆ์นอกจากจะมีข้อวัตรปฏิบัติตามกรอบพระธรรมวินัย อย่าง สมณสาธูป สมณสัญญา และสมณภาวะ ที่มีความงดงาม 4 แบบ คือ **อาทิกุลยาณ** งามในเบื้องต้น **มขณกกุลยาณ** งามในท่ามกลาง และ **ปรีโยสานกุลยาณ** งามในที่สุดแล้ว ควรศึกษาและรู้ลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประกอบด้วย ดังนี้

1) Active Learning เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ หรือปฏิบัติด้วยตนเองด้วยความกระตือรือร้น เช่น ได้คิด ค้นคว้า ทดลองรายงานทำโครงการสัมภาษณ์ แก้ปัญหา ฯลฯ ได้ใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง ผู้สอนทำหน้าที่เตรียมการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ จัดสื่อสิ่งเร้าเสริมแรงให้คำปรึกษาและ สรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน

2) Construct เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ค้นพบสาระสำคัญหรือองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเอง อันเกิดจากการได้ศึกษาค้นคว้าทดลอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้และลงมือ ปฏิบัติจริงทำให้ผู้เรียนรักการอ่าน รักการศึกษาค้นคว้าเกิดทักษะในการแสวงหาความรู้ เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ ซึ่งนำไปสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learning Man) ที่พึงประสงค์

3) Resource เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้ง บุคคลและเครื่องมือทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน ผู้เรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์ กับ สิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นมนุษย์ (เช่น ชุมชน ครอบครัว องค์กรต่าง ๆ) ธรรมชาติและ เทคโนโลยีตามหลักการที่ว่า "การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาและทุกสถานการณ์"

4) Thinking เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิด ผู้เรียนได้ฝึกวิธีคิดใน หลายลักษณะ เช่น คิดคล่อง คิดหลากหลาย คิดละเอียด คิดชัดเจน คิดถูก ทางคิดกว้าง คิดลึกซึ้ง คิดไกลคิดอย่างมีเหตุผล เป็นต้น การฝึกให้ผู้เรียนได้คิดอยู่เสมอในลักษณะต่าง ๆ จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น คิดอย่างรอบคอบมีเหตุผล มีวิจารณญาณในการคิด มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่จะเลือกรับและปฏิเสธข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมตลอดจนสามารถแสดงความคิดเห็นออกได้อย่างชัดเจนและมี เหตุผลอันเป็น ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน

5) Happiness เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข เป็นความสุขที่เกิดจากประการที่หนึ่ง ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนสนใจสาระการเรียนรู้ ขวนให้สนใจใฝ่ ค้นคว้าศึกษาท้าทายให้แสดงความสามารถและให้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ ประการที่สองปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีกิจกรรมร่วมด้วยช่วยกัน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกมีความสุขและสนุกกับการเรียน

6) Participation เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดงานวางแผนเป้าหมายร่วมกัน และมีโอกาสเลือกทำงานหรือศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่ตรงกับความสามารถ ความสนใจของตนเอง ทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความกระตือรือร้น มองเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียนและสามารถประยุกต์ความรู้นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง

7) Individualization เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนในความเป็นเอกลักษณ์บุคคล ผู้สอนยอมรับในความสามารถ ความคิดเห็น ความแตกต่างระหว่างบุคคล ของผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาดตนเองให้

เต็มศักยภาพมากกว่าเปรียบเทียบแข่งขันระหว่างกันโดยมีความเชื่อมั่นผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ได้และมีวิธีการ เรียนรู้ที่แตกต่างกัน

8) Good Habit เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่ดีงาม เช่น ความรับผิดชอบ ความเมตตา กรุณา ความมีน้ำใจ ความขยัน ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละและลักษณะนิสัยในการทำงานอย่างเป็นกระบวนการการทำงานร่วมกับผู้อื่น การยอมรับผู้อื่นและการเห็นคุณค่าของงาน เป็นต้น

เกอร์ลาช และอีลี (Gerlach and Ely) (1980 : 282) กล่าวว่า สื่อการสอนเป็นกุญแจสำคัญในการสอนเชิงระบบ สื่อเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมาก ไม่ว่าจะเป็นบุคคลวัสดุอุปกรณ์ หรือเหตุการณ์ที่สร้างเงื่อนไขซึ่งสามารถนำมาใช้สอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ทักษะ ตลอดจนเจตคติ โดยนัยนี้ ครูตำรา และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนต่างเป็นสื่อการสอนทั้งสิ้น

กมล ภูประเสริฐ (2554 : 54) ได้กล่าวว่า การจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนแต่ละคนซึ่งรูปแบบโดยทั่วไปที่ใช้กันอยู่ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ๕ ส่วน คือจุดประสงค์สาระการเรียนรู้ (เนื้อหาและกระบวนการ) กิจกรรมสื่อ และการประเมินผล ผู้สอนสามารถกำหนด

5. พระสงฆ์กับการจัดการเรียนรู้สงเคราะห์รายวิชาพระพุทธศาสนา

ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ เกิดขึ้นในช่วงที่ สังคมไทยมีวิกฤติทางศีลธรรม คนไทยกำลังแสวงหากระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ วิธีคิดใหม่ ที่มีประสิทธิภาพ ยิ่งกว่า เพื่อพลิกฟื้นความเข้มแข็งของระบบจริยธรรม และวัฒนธรรมของสังคมไทย ซึ่งคนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาหลักสูตรดังกล่าวมีเจตนารมณ์แน่วแน่ที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นคนเก่งดี และมีวิจรรย์ญาณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายพระสงฆ์และคฤหัสถ์ได้มองเห็นว่าการเรียนรู้ตามพุทธวิธีเป็นสิ่งที่ล้ำเลิศ และมีกระบวนการหรือ Technical know how อยู่ในสังคมไทยในหมู่พระสงฆ์และคฤหัสถ์ผู้ทรงคุณความรู้เมื่อได้ มีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนโดยมหาเถรสมาคมนำโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายมหานิกายและธรรมยุตินิกายพร้อมผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนาด้านหลักสูตรการเรียนรู้ จิตวิทยาพัฒนาการและการพัฒนาสื่อกำหนดแนวทางการจัดหลักสูตรพระพุทธศาสนาให้ถูกต้องเหมาะสมและชัดเจน

ทั้งนี้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดศรัทธาอย่างสูงในพระรัตนตรัย เชื่อมโยงบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์โดยมีเอกภาพอยู่ที่ความมีศรัทธาอย่างแน่วแน่ต่อพระรัตนตรัย มุ่งนำหลักธรรมซึ่งมีอริยสัจ ๔ เป็นกรอบไว้จัดการเรียนรู้ขับเคลื่อนสาระการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามพุทธวิธี นำไปใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิต และนำกระบวนการเรียนรู้ตามพุทธวิธีไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การทำงานและการประกอบอาชีพ ดังนั้น การออกแบบการเรียนรู้เป็นการจัดการเรียนรู้ เชื่อมโยงเป็นอรรถสัมพันธบูรณาการให้เกิดความคิดรวบยอดหลัก คือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ให้ผู้เรียนลงมือเรียนรู้ ด้วยสมาธิและการพิจารณาตนเอง (Self-Learning) การเรียนรู้ความคิดรวบยอด (Concept Learning) ในสาระการเรียนรู้ที่กำหนดฝึกปฏิบัติตามขั้น การบริหารจัดการและเจริญปัญญา

ฝึกฝนให้เกิดสติ สมาธิอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้สาระหรือวิชาอื่น ด้วยการสอนของ พระพุทธเจ้าแต่ละครั้งจะดำเนินไปจนถึงผลสำเร็จโดยมีคุณลักษณะที่เรียกได้ว่าเป็นลีลาการสอน

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามพุทธวิธีนั้น บทบาทของครูสำคัญมาก การแนะนำวิธีการ ถ้าผู้เรียนสามารถทำเองได้ก็ให้ทำเอง บทบาทของครูอยู่ที่การแนะนำ ครูที่ดีต้องมีทั้งวิชา และ จรรยา (วิชาจรรยาสมปนโน) วิชา คือความรู้ดี จรรยา คือ ประพฤติดี บทบาทสำคัญของครูมีสามคำคือ แนะนำ ให้ทำ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การลงมือปฏิบัติจริงสำคัญในการเผยแผ่พระศาสนาในการประกาศธรรมของ พระพุทธเจ้าเริ่มแต่ระยะแรกประดิษฐานพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงดำเนินพุทธกิจด้วยพระ พุทธโบายอย่างที่เราเรียกว่าเป็นการวางแผนที่ได้ผลยิ่งทรงพิจารณาว่าเมื่อจะเข้าไปประกาศพระศาสนาในถิ่นใด ถิ่นหนึ่งควรไปโปรดใครก่อน

6. พระสงฆ์กับการศึกษาสงเคราะห์ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดหรือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

วิธีการนี้เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เอาชีวิตจริง และเงื่อนไขการรับรู้ของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ผู้เรียนมี อิสระภาพได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาเต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ ทั้งจิตใจ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2554 : 220-221) และสังคมผู้เรียนได้รับการพัฒนาแบบองค์รวม ได้รับการ ฝึกให้เต็มศักยภาพในการสร้างรูปแบบการคิดผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรมการเรียนรู้ได้ถูกต้องแม่นยำ ตาม ธรรมชาติของวิชาด้วยความรู้สึที่ตึงตามอันเป็นการสร้างบุคลิกภาพที่ดี คิดอย่างมีระบบและวิจารณ์ญาณ อยู่ ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุขเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สำหรับบทบาทที่สำคัญของ ผู้เรียน ได้แก่

1) ตระหนักถึงความสำคัญในบทบาทของตนเอง ที่จะเป็นผู้ครองกิจกรรมและร่วมประเมินผลการ เรียนตลอดเวลา และถ้าเป็นคนร่วมออกแบบการเรียนรู้ด้วยก็ยิ่งสมบูรณ์แบบมากขึ้น

2) มีส่วนร่วมในการจัดและคิดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ลงมือทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเองจาก การมีปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น

3) ต้องรู้หลักความจริง หลักการ เหตุผล กฎเกณฑ์ กฎธรรมะ และหลักการที่จะทำให้เกิดผล

4) รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้จักประโยชน์ที่คนต้องการ รู้ผลที่เกิดจากเหตุ รู้ผลที่เกิดขึ้นจากการ กระทำ

5) รู้ว่าตนเองนั้นมีฐานะ ภาวะ เพศ ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมขณะนี้เป็นอย่างไ และ ประพฤติให้เหมาะสมต่อสถานการณ์สิ่งแวดล้อม รู้จักปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

6) รู้ความพอดีด้านต่าง ๆ เช่น การใช้ทรัพย์ การบริโภคอาหาร และการกระทำต่าง ๆ

7) รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องประกอบกิจกรรมในหน้าที่การงาน เช่น การ ตรงต่อเวลา และเหมาะสมกับเวลา

8) รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคลว่า เขามีความสามารถและคุณธรรมอย่างไรใครยิ่งหย่อนกว่ากัน การปฏิบัติต่อบุคคลนั้นว่า ควรคบหรือไม่ จะตำหนิ ยกย่อง แนะนำสั่งสอนอย่างไร

9) มีศรัทธา มีhiri ความละเอียดต่อบาป มีโอตตัมปะ ความเกรงกลัวต่อบาป มีความเพียร มีสติ มีจิตใจ มั่นคง และมีปัญญา

10) รู้ว่าจะปรึกษาสิ่งใดกับใคร ต้องไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง และผู้อื่น

11) ไม่คิด ไม่พูด และไม่ทำสิ่งใดที่เป็นการเบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น

12) มีความเห็นชอบว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

13) ให้ทานด้วยความบริสุทธิ์ใจคือ เอื้อเฟื้อตามกำลังความสามารถ โดยไม่หวังผลตอบแทน

สรุปว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์การเรียนเนื้อหาสาระในการสอนได้เหมาะสมกับเวลาเรียน ครูก่อนมาสอนได้ทำแผนการสอนล่วงหน้าได้เตรียมบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้วางแผนการสอนตามวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดให้ ได้ศึกษาเนื้อหาในหนังสือแบบเรียนทุกครั้งที่จะสอนเป็นอย่างดี ได้รับผิตชอบหน้าที่ของตนเองในการสอนเป็นอย่างดี และจัดการเรียนรู้โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนทั้งในห้องและนอกห้องเรียนผู้เรียนได้ศึกษาสาระที่ต้องเรียนรู้แล้วให้ผู้เรียนเชื่อมโยงเนื้อหา ส่วนต่าง ๆ ที่ต้อง การจดจำกับสิ่งที่ตนคุ้นเคย เช่น กับคำ ภาพ หรือความคิดต่าง ๆ (ตัวอย่างเช่น เด็กจำไม่ได้ว่าค่ายบางระจัน อยู่จังหวัดอะไร จึงโยงความคิดว่า ชาวบ้านบางประจัญเป็นคนกล้าหาญ สัตว์ที่ถือว่าเก่งกล้า คือสิงโต บางระจันจึงอยู่ที่จังหวัดสิงห์บุรี) หรือให้หาหรือคิดคำสำคัญที่ไม่คุ้นหรือยากด้วยคำ ภาพ หรือความหมายอื่น ๆ หรือการใช้การเชื่อมโยงความคิดเข้าด้วยกัน ชั้นที่ 3 การใช้จินตนาการเพื่อให้จดจำสาระได้ดีขึ้นการเรียนการสอน มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์การเรียนเนื้อหาสาระในการสอนได้เหมาะสมกับเวลาเรียน ครูก่อนมาสอนได้ทำแผนการสอนล่วงหน้า ได้เตรียมบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้วางแผนการสอนตามวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดให้ ได้ศึกษาเนื้อหาในหนังสือแบบเรียนทุกครั้งที่จะสอนเป็นอย่างดี ได้รับผิตชอบหน้าที่ของตนเองในการสอนเป็นอย่างดี และจัดการเรียนรู้โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนทั้งในห้องและนอกห้องเรียน

7. แนวคิดเกี่ยวกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

7.1 ความหมายของการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

การศึกษาสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเกิดขึ้นในช่วงที่สังคมไทยมีวิกฤติทางศีลธรรมคนไทยกำลังแสวงหากระบวนการเรียนรู้แบบใหม่วิธีคิดใหม่ที่มีประสิทธิภาพยิ่งกว่าเพื่อพลิกฟื้นความเข้มแข็งของระบบจริยธรรมและวัฒนธรรมของสังคมไทยซึ่งคนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาหลักสูตรดังกล่าวมีเจตนารมณ์แน่วแน่ที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นคนเก่งดีและมีวิจรรย์ญาณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายพระสงฆ์และคฤหัสถ์ได้มองเห็นว่าการเรียนรู้ตามพุทธวิธีเป็นสิ่งที่ล้ำเลิศและมีกระบวนการ Know How อยู่ในสังคมไทยในหมู่พระสงฆ์และคฤหัสถ์ผู้ทรงคุณความรู้ เมื่อได้มีการพัฒนาหลักสูตร การวิธี

หรือ Technical เรียนการสอนโดยมหาเถรสมาคมนำโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายมหานิกายและธรรมยุตินิกาย
 ทางการจัดหลักสูตรพระพุทธศาสนาให้ถูกต้องเหมาะสมและชัดเจนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดศรัทธาอย่างสูงใน
 พระรัตนตรัยเชื่อมโยงบูรณาพร้อมผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนา ด้านหลักสูตรการเรียนรู้จิตวิทยาพัฒนาการและการ
 พัฒนาสื่อกำหนดแนวทางการเรียนรู้อะไรพระพุทธพระธรรมพระสงฆ์โดยมีเอกภาพอยู่ที่ความมีศรัทธาอย่าง
 แน่วแน่ต่อพระรัตนตรัยมุ่งนำหลักธรรมซึ่งมีอริยสัจ๔เป็นกรอบไว้จัดการเรียนรู้ขับเคลื่อนการเรียนรู้อะไรให้
 ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามพุทธวิธีนำไปใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตและนำกระบวนการเรียนรู้ตามพุทธวิธี
 ไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้การทำงานและการประกอบอาชีพดังนั้นการออกแบบการเรียนรู้เป็นการ
 จัดการเรียนรู้เชื่อมโยงเป็นอรรถสัมพันธ์บูรณาการให้เกิดความคิดรวบยอดหลักคือ พระพุทธ พระธรรม
 พระสงฆ์ใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ให้ผู้เรียนลงมือเรียนรู้ด้วยสมาธิและการพิจารณา
 ตนเอง (Self-Learning) การเรียนรู้ความคิดรวบยอด (Concept Learning) ในสาระการเรียนรู้ที่กำหนดฝึก
 ปฏิบัติตามขั้นการบริหารจิตและเจริญปัญญาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา มีวัตถุประสงค์เพื่อ
 สนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามพุทธธรรมอย่างบูรณาการและส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาชีวิตให้สามารถกินอยู่ดูฟัง
 เป็นมีวัฒนธรรมแสงปัญญาส่งเสริมให้เกิดลักษณะของปัญญาคุณธรรม 4 ประการ คุณธรรมทั้ง 4 ประการนี้
 จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาได้อย่างชัดเจนโดยแบ่งการ

เรียนรู้แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ (อง. จตุกก. 21/248/332)

1. ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสถานศึกษาจะจัดสื่อ
 อาคารสถานที่ห้องเรียนแหล่งเรียนรู้สภาพแวดล้อมสื่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนามีหลากหลายและ
 เหมาะสม โดยเน้นค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ตรงวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาและกิจกรรมของ
 บทเรียนวิชาทางพระพุทธศาสนา โดยสนับสนุนได้เรียนรู้จากกิจกรรมนอกสถานที่ด้วย เช่น นิทรรศการวัน
 สำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีค่าใช้จ่ายประหยัดและคุ้มค่า จัดกลุ่มทำสื่อประกอบการจัดกิจกรรมเข้าค่าย
 อบรมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้เกิดความหลากหลายและสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยมุ่งเน้น
 การพัฒนาคนให้เกิดความรู้ความเข้าใจวิชาพระพุทธศาสนามีทัศนคติที่ดีงามและสนุกกับการเรียนรู้วิชา
 พระพุทธศาสนาที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่การดำเนินชีวิตนำไปสู่การปฏิบัติที่ดีงามและสามารถประเมินผลการ
 เรียนรู้ เพื่อให้ได้ผลพฤติกรรมของผู้เรียนไปด้วยเป็นการกระตุ้นการพัฒนาศรัทธาและศีลธรรม

2. ด้านเป็นผู้นำนักเรียนการฝึกสมาธิ อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์แก่การเรียนการสอนวิชา
 พระพุทธศาสนา มีอุปกรณ์การเรียนการสอนครบครัน สภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้สะอาด เป็นระเบียบ
 สวยงาม สร้างความสดชื่นเบิกบานให้กับผู้เรียน เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ที่เป็น
 ประโยชน์ต่อการศึกษาหาความรู้ บรรยากาศที่สงบ มีเสียงและแสงที่จะรบกวนน้อยที่สุดห้องเรียนที่สร้างสรรค์
 ความรู้ด้วยลักษณะทางธรรมชาติ เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมมีวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบศาสนกิจ เช่น พระพุทธรูป
 ตู้พระธรรม

3. ด้านเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียนสถานศึกษาจัดหลักสูตรสถานศึกษาหรือการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอกระบวนการเรียนรู้ควรมีลักษณะสอนให้รู้ ทำให้อยู่ให้เห็น

4. ด้านให้การสอนวิชาพระพุทธศาสนาบูรณาการเข้าสู่วิถีชีวิตนักเรียน คือ การเปรียบเทียบผลที่ได้จากการเรียนวิชาพระพุทธ ศาสนาของนักเรียนแล้วบูรณาการกับหลักพุทธธรรมโดยใช้กระบวนการและเครื่องมือต่าง ๆ เข้ามาช่วยเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมโดยนักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาทั้งด้านกายด้าน ความประพฤติด้านจิตใจและด้านปัญญาเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนและสังคมโดยไม่เบียดเบียนผู้ใด ละเกื้อกูลในการพัฒนาวัฒนธรรมแสงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตาเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่อยู่ได้ เหมาะสมเป็นไปตามคุณค่าแท้เพื่อเน้นประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มพูนปัญญาเกี่ยวกับการจัดหลักสูตร ที่สอดคล้องกับโครงสร้างสังคมไทย

สรุปได้ว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนาหมายถึง การหยิบหลักธรรมหรือหัวข้อธรรมะในทาง พระพุทธศาสนาไปประกาศให้ผู้อื่นทราบ โดยมีจุดมุ่งหมายให้มีบุคคลได้รับรู้รับทราบหลักธรรมหรือหัวข้อ ธรรมะในทางพระพุทธศาสนานั้นอย่างกว้างขวาง และต้องอยู่บนพื้นฐานของการเป็นผู้มีใจกว้าง ปราศจากอคติ และไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิด ความเชื่อ หรือความศรัทธาของผู้สอน กล่าวคือให้ผู้ฟัง/ผู้รับ เกิดความเชื่อ ความศรัทธา ด้วยปัญญา ด้วยเหตุผลด้านความประพฤติด้านจิตใจและด้านปัญญาเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการ พัฒนาตนและสังคมโดยไม่เบียดเบียนผู้ใดละเกื้อกูลในการพัฒนาวัฒนธรรมแสงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้

7.2 ความหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

คำว่า เผยแผ่ หมายถึง ทำให้ขยายออกไปขยายออกไป เช่น เผยแผ่พระพุทธศาสนา คำว่าเผยแผ่เป็น การประกาศให้ทราบหากทราบแล้วสนใจจะเป็นพุทธศาสนิกชนก็ไม่ใช่ที่รังเกียจการเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มี ลักษณะอะลุ่มอล่วยและแสดงถึงความมีใจกว้างไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนเองหรือศาสนาของตนส่วน คำว่าเผยแพร่นั้นคือโฆษณาให้แพร่หลายถ้าคิดอย่างคนธรรมดาความหมายก็คล้ายคลึงกันถ้าคิดให้ลึกและละเอียด ลงไปจะเห็นว่าคำว่าเผยแผ่จะมีความหมายที่ชัดลึกลงไป (กรมการศาสนา, 2552 : 9) เป็นการเผยแผ่ให้บรรลุ จุดหมายมีที่ไปที่ไปไม่ใช่โฆษณาชวนเชื่อ เพื่อให้ทราบและเห็นด้วยเพียงอย่างเดียวด้วยเหตุนี้ คณะสงฆ์จึงมักใช้ คำนี้ในการเขียนในพระพุทธศาสนาว่าเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไปให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระ รัตนตรัยน้อมเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นมาเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,

2558 : 12) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การหยิบธรรมะซึ่งมีมากมายหลายหัวข้อไปขยาย เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะต้องเผยแผ่พระพุทธศาสนา (พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557 : 150)

7.3 วิธีการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีส่วนสำคัญที่สุดในการสร้างรากฐานทางวัฒนธรรมในด้านจิตใจ เป็นแนววิถีชีวิตที่ได้ฝังรากลึกลงในจิตใจของพุทธศาสนิกชนมาในครั้งโบราณกาลโดยมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจเป็นรากฐานสำคัญของศิลปวัฒนธรรมและมีพระสงฆ์เป็นผู้อบรมสั่งสอนเผยแผ่หลักธรรมให้แก่ประชาชนเพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติตามและอยู่ในศีลธรรมอันดีงามดังจะเห็นได้ว่าการดำรงชีวิตนั้นมีความสัมพันธ์กับพุทธศาสนาทั้งสิ้นเช่นการตักบาตรประจำวันการทำบุญและฟังธรรมในวันธรรมสวนะการไหว้พระสวดมนต์พิธีกรรมต่าง ๆ จะมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเกือบทั้งสิ้นนับแต่เกิดจนตายซึ่งได้แก่การทำบุญครบถ้วนเกิดงานทำบุญขึ้นบ้านใหม่งานแต่งงานและงานศพเป็นต้นสิ่งเหล่านี้จึงแสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีบทบาทอยู่เหนือวัฒนธรรมในด้านจิตใจของพุทธศาสนิกชนอยู่ค่อนข้างมากหากกล่าวถึง วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงเป็น ต้นแบบที่ของการเลือกใช้เทคนิคและวิธีสอนพระพุทธเจ้าทรงมีวิธีสอนหลายแบบหลายอย่าง(พินพันธุ์ นาคะตะ, 2557 : 1-3) โดยใช้วิธีการเผยแผ่ดังนี้

1. แบบสากัจฉาหรือสนทนาวิธีนี้น่าจะเป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใดๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้นยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนายังไม่รู้ไม่เข้าใจหลักธรรมในการสนทนาพระพุทธเจ้ามักจะทรงเป็นฝ่ายถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุดแม้ในหมู่พระสาวกพระองค์ที่ทรงใช้วิธีนี้และทรงส่งเสริมให้สาวกสนทนาธรรมกัน

2. แบบบรรยายวิธีสอนแบบนี้ น่าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวันซึ่งมีประชาชนหรือพระสงฆ์จำนวนมากและส่วนมากเป็นผู้มีพื้นความรู้ความเข้าใจกับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้วมาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมและหาความสงบสุขทางจิตใจนับได้ว่าเป็นคนประเภทและระดับใกล้เคียงกันพอที่จะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้าง ๆ ได้ลักษณะพิเศษของพุทธวิธีสอนแบบนี้ที่พบในคัมภีร์บอกว่าทุกคนที่ฟังพระองค์แสดงธรรมอยู่ในที่ประชุมกันแต่ละคนจะรู้สึกว่พระพุทธเจ้าตรัสอยู่กับตัวเอง โดยเฉพาะซึ่งนับเป็นความสามารถอัศจรรย์อีกอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า

8. บทสรุป

พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่เป็นครูมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เราจะได้เห็นได้ชัดก็สมัยพระพุทธเจ้า ทรงส่งพระสาวก 60 รูปออกไปประกาศพระศาสนายังดินแดนต่าง ๆ ทั่วอินเดียและชมพูทวีป เป็นการประกาศความเป็นครูครั้งแรกของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ตั้งแต่นั้นมา พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา และนักบวชของศาสนาพราหมณ์ได้ทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่กุลบุตรกุลธิดาของชาวอินเดียควบคู่กันมาตลอด แต่การให้การศึกษาของทั้ง 2 ศาสนา แตกต่างกันคือ นักบวชของศาสนาพราหมณ์จะให้การศึกษาเฉพาะชนชั้น 3 วรรณะเท่านั้น คือ พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ ยกเว้นวรรณะศูทร แต่พุทธศาสนา พระสงฆ์ได้ให้การศึกษาแก่ทุกคนชั้นวรรณะ เป็น

การจัดการศึกษาที่ให้ความเสมอภาคกันหมด และตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ให้ความรู้ที่จะนำไปประกอบอาชีพและให้คุณธรรม คือ ความประพฤติปฏิบัติชอบ สำหรับเป็นเครื่องอุปถัมภ์ค้ำจุนวิชาชีพให้เจริญรุ่งเรืองและคงอยู่คู่สังคมไทยตลอดไป

9. เอกสารอ้างอิง

- กมล ภูประเสริฐ. (2554). *การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ทิพย์พัลลิกซ์. กรมการศาสนา. (2552). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- เกอร์ลาซ และ อี ลี Gerlach, V.S. and Ely. D. P. (1980). *Teaching and Media: A Systematic Approach*. (2^{ed}.) Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice-Hall, Inc Gerlach and Ely.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2557). *พระพุทธศาสนากับสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: หจก. สหายบล็อกและการพิมพ์.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2557). *พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ 9*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2558). *การกลับมาของพระพุทธศาสนา “พระเอก” ของการศึกษาใหม่*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ลายสือ.
- สุดา ไบแย้ม. (2551). *แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*, พิมพ์ครั้งที่ 2, ชัยนาท: ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมายและพัฒนาวิชาชีพครู.